

A BÜROKRÁCIA CSÖKEVÉNYEI

Irta: **Kék Zsigmond**

A néprajalom egyik alapvető kérdése, hogyan tudja a dolgozó népet a közérdekeket szolgáló állami közigazgatás munkájába, amely a demokratikus rendszerben nem felelősségről kinevezett és fizetett adminisztratív-apparátus feladata, hanem az egész dolgozó népé. A demokrácia fejlődése függ attól, hogyan tudjuk a dolgozó nép tömegeit annyira öntudatosá tenni, hogy az államgondokat magáévá tegye és a közigazgatást saját sorsa igazgatásának fogja fel, amelybe magának is bele kell folynia. De az ujjaépítés és általános fejlődés gyorsaságának is egyik feltétele az, hogy a dolgozó nép pillanatnyi és helyi gondjait és érdekeit mennyire tudja a közérdekek és államgondok távlatából nézni.

Az új néprajalmi államvezetésnek iskolái ma a népbizottságok, itt kell kifejlődni az új népi közigazgatási szellemnek és az államvezetés öntudatának. Ennek a szellemnek kifejlődését természetesen nem várhatjuk egyik napról a másikra, annál is kevésbé, mivel népbizottságaink adminisztratív tendóit jórészt a régi hivatalnokai gárda végzi, amely egészen más rendszerben és szeltemben nevelkedett és amely nemhogy segítené, hanem akadályozza az új szellem kifejlődését.

A régi és az új szellemet legjobban a néprajalom konkrét feladatai példánnyal tanulmányozhatjuk. Például vehetünk népiállamunknak Vajdaságra különös mértékben vonatkozó egyik legfontosabb országos problémáját: a gabonafelcseslegesség leszállításának kérdését. Ezen a példánnyal nagyszerűen láthatjuk, hogyan mond csődöt a régi bürokratikus rendszer és hogy csak az állami apparátusba kapcsolódó egész dolgozó nép tudja az állam, tehát az összesség érdekeit érvényesíteni a közigazgatásban.

A régi állami apparátus az ilyen országos érdekű rendelkezést tisztán adminisztratív úton kísérelte volna meg végrehajtani. A megfelelő határidővel és esetleg szankcióval ellátott rendelkezést a magasabb szervek továbbították az alacsonyabbaknak. A legelső szerv közli a határidős és szankciós rendelkezést és várta az eredményt. A legelső szervtől a legelsőig senkinek sem került egyetlen gondolatába a rendelkezés, megvolt a maga menete: az aktát iktatni, számmal ellátni, pecsétet ráütni, úrlapokat kitölteni és a megfelelő hivatalhoz továbbküldeni. Ezután az ügydarab másolatát irattárba helyezni és ezzel felelősége és munkája ki is merült.

Nyilvánvaló, hogy ilyen bürokratikus adminisztratív eljárás néprajalmunk fejlődését teljesen megakasztaná. Olyan nagy, egész népre vonatkozó, hosszú eljárású és alapvető intézkedéseket, amelyekre ma szükség van, nem lehet aktszerűen, iktatóval, pecséttel, irattárral elintézni. Mégis népbizottságaink jórésze így fogta fel feladatát, vagy így végezte s ennek következtében késett el s történt annyi mulasztás a gabonafelcseslegesség átadása körül. Néphatóságaink megkapták a rendelkezést, előírás szerint továbbították az aktát, a megfelelő szervek közli a határidős és szankciós rendelkezést, megvolt a maga menete: az aktát iktatni, számmal ellátni, pecsétet ráütni, úrlapokat kitölteni és a megfelelő hivatalhoz továbbküldeni. Ezután az ügydarab másolatát irattárba helyezni és ezzel felelősége és munkája ki is merült.

lag. A gabona pedig nem gyült, vagy ha gyült, csak részben gyült és helyenként poshadt és romlott valamilyen magtárban. Passzív és etpusztított vidékeink pedig várhatták a kenyeret, pedig ma már tudjuk, hogy éh-halál esetei is előfordultak hazánk déli vidékein.

Mi volt ezzel kapcsolatban néphatóságaink feladata és hatásköre? Hol kezdődött és hol végződött népbizottságaink illetékessége ebben a kérdésben? És egyáltalában illetékes-e a népbizottság a rendelkezés adminisztratív elintézésén kívül bármire is?

Ezek a kérdések világitanak rá a különbségre a régi bürokratikus rendszer és a népuralom között. A régi rendszer sarokköve a szigorúan elhatárolt illetékesség. Ki az illetékes? — ez volt a régi bürokratikus rendszer főkérdése. És ennek a kérdésnek megoldása volt legtöbbször az elintézés főrésze is. Már a kérdésben benne rejlik a rendszer főgyengéje: a felelősségtől való irtózás. Lehetőleg mindent továbbbítani, elhárítani a felelősséget. Az illetékesség nyújtotta a régi tisztviselőknak a kibuvót a felelőség alól, az aktakukac elbujt az illetékesség paragrafusai között. Nem vagyok illetékes — mondta a tisztviselő és visszabújt aktái közé. A régi hivatali rendszer a modern ipar szallagrendszeréhez hasonlított, azzal a különbséggel, hogy az aktán nem javítottak, csak újabb számmal és pecséttel látták el és azzal a nem kevésbé lényeges különbséggel, hogy a szallag a legtöbb esetben visszafelé is ugyanugy megjárta az utat, néha többször is, amélikül, hogy valami változott volna. Az ügyek: körforgást végző akták, amelyeknek egyszer valamilyen irattárban ki kell kötniök. A szakroszent polgári illetékesség és ügyrend a kérvényezőt és az ügyiratokat egyik hivatalból a másikba küldte, a hivatalnok csak azt nézte, van-e tételen előírás, hogy ezt elvégezze vagy sem. Ha nem: továbbküldte s tőle akár országos vagy világkérdés lehetett, égett a ház, gyilkoltak valakit, nem érdekelte. Fontos a fizetés, a nyugdíj és a jó lelkiismeret. Végeredményben persze valahol mindig kikötött az akta, mert megtalálta illetékes gazdáját s az jól rosszul, de feltétlenül az illetékesség határain innen s a lehető legkorlátozottabb felelőség mellett elintézte ugyanahogy. És boldogan sóhajtott fel, ha a másolat az irattárban volt.

De a magát végre illetékesnek valló szervnek sem került sok fejlődésbe az ügyek elintézése. A legtöbb esetben ott volt a bürokrácia legfontosabb segédeszköze, az adminisztráció kaptafája: az ürlap. Az ürlapok intézményesen kizárták a felelős gondolkozást. Amire nincs ürlap, vagy ami nem fér rá, azt nem lehet és nem is kell elintézni. Amire nem lehet számokkal vagy igennel nemmel felelni, az már gyanus eset. Legfeljebb magasabb instanciára küldjük az aktát. És az akta megkezdte vég nélküli utját az adminisztratív utvesztőben. Erre nincs ürlap — komorodott el a tisztviselő — mit lehet ezzel kezdeni, kinek lehetne továbbküldeni? Belső volt a hivatal, ahol vagy van olyan árú, amelyet keresnek, vagy nincs. Ha van, kitöltik az ürlapot féldinár készpénz és megfelelő bélyegjelleték ellenében. Ha nincs, elküldik a vevőt vagy másik boltba, vagy egyenesen a fészkes fenébe.

Illetékesség és tételen ügyrend tették a régi hivatalnoki rendszert olyan lélektelelné, érdektelelné, felelőtlené a legelőőbb emberi és népi szkösgyekkel szemben is. Melyik hivatalnoknak jutott valaha eszébe az ő korlátozott hatáskörén túl a rendelkezés intenciója? Ki látott az ő elintézési kötelezettségén túl népi, országos érdeket az aktában? Egyének sorsa és államgondok aktásodtak, ürlaposodtak el így és váltak a megszabott illetékesség és korlátozott felelőség számmal, pecséttel, bélyeggel ellátott papírjaivá.

A régi bürokrácia lényege: megszabott illetékesség, elhatárolt feladat- és hatáskör; korlátolt felelősség és tisztán felülről jövő ellenőrzés. És ennek következtében a hivatalnoki kar felfelé szolgáló és alázatós, lefelé nemtörődöm és felelőtlen volt. A rendszer feloldotta a felelősség alól a nép felé, szorosan aktái között tartotta a hivatalnokot, minden gondolkodás és fejtorés alól felmentette, haviat fizette, nyugdíját meg-szalbta. Öntudatlan, érdektelen, gerinctelen és felelőtlen, iktató, bályeg-nyaló és aktagyártó embereket nevelt a régi rend. Az illetékesség és felelősség fogalmát mindinkább szűkítette, a felelősségtől való irtózás mindinkább az egykéz uralom felé irányította a centralizált és hierarhi- kusan felépített államvezetést. Nemcsak kizárt belőle az adminisztratív apparátuson kívül mindenkit, de még ezeket is elriasztotta minden ön- állóságból és kezdeményezéstől. Ha maguk a tisztviselők is ilyen korlá- tott felelősség mellett dolgoztak, elképzelhető milyen minimális szerepe volt a bürokráciam kívül álló dolgozó népnek a közigazgatásban. Csak tárgyai voltak a közigazgatásnak, igazgatta, küldözte őket az állami apparátus. Semmilyen mód nem nyílt arra, hogy belefolyjanak az állam- vezetésbe. Pedig igazán nem voltak érdektelenek ebben a kérdésben, his- zen az ő bőrükre ment a közigazgatás.

A demokratikus államvezetés csak úgy tud fennállni, ha az állami közigazgatásba belefolyik az egész dolgozó nép; ha ellenőrző, irányító ösztönző munkát végez, ha távlatot nyer országos államgondokra és ha a közösség szempontjait érvényesíteni tudja a közigazgatásban. Az egész dolgozó nép bekapcsolása az államvezetésbe természetesen igen hosszú idő kérdése. De politikai öntudatosásával az államvezetésben illetékes voltának tudata is erősödik, önállósága nagyobbodik, kezdeményezése lend-ületet vesz.

A búzafeleslegék kérdésében népbizottságaink és frontszervezetünk legelső feladata az volt, hogy tökéletesen felfogják és megmagyarázzák ennek az intézkedésnek politikai, gazdasági és morális jelentőségét. Hogy az államnak ezt a nagy gondját saját gondjukká tegyék és az élelmiszer igazságos és demokratikus elosztásának intencióját is magukévá tegyék. A cél nem egy akta elintézése, nem úrlapok kényelmes kitöltése, nem a felsőbb hatóságok rendelkezésének irodai végrehajtása, hanem a búza- felesleg leszállításán felül és ezen túlmenően a passzív és háborúdúlta vidékek emberi megsegítése. A népbizottságoknak államvezető öntudattal önállóan, kezdeményezően kellett volna fellépni. A frontszervezeteknek nagy nyilvános gyűléseken mindenkit be kellett volna vonni egyik legna- gyobb államgondunkba. Nemcsak összegyűjteni a legrövidebb idő alatt a felesleget, de messzemenően megkeresni az ellenőrzés módját, szankció- kat alkalmazni a rejtetőkkel és szabotálókkkal szemben, amelynek min- denütt akadtak. És éppen mivel nagy szállítási nehézségek vannak s mi- vel ezek a közeledő téllal mind nehezebbekké válnak, kellett volna nép- bizottságainknak és a Népfrontba tömörült népnek a szállítás kérdésében is önállóan, kezdeményezően fellépnie s nem az »illetékesebb« vasúti gaz- gatóságoktól várni mindent. A régi rendszerben ki lehetett bújni a fele- lősség alól ilyen esetben: nincs vasút és kész! Ma a vasút a mienk, a kamionok mieink, a hadsereg a mienk, Poljopromet, Trgopromet, minden nagy állami vállalkozás a miénk, nemcsak a szükségek mindnyájunkéi, de a lehetőségek is. Ha a célt: inséges vidékeink ellátását tartjuk szemünk előtt, ha a nagy államgondot viseljük szívünkön: nivellálni különböző or- országrészeink ellátását, minden aítónak meg kell nyílni, kell szállítóes- köznek is lenni! De a feleslegék összegyűjtésén túl, minden öntudatos

népbizottságnak, frontszervezetnek módot kell találnia arra, hogy ezen a segítségen felül is elősegítsük az inséges vidékek ellátását. Ezt természetesen csak úgy érhetjük el, ha erre az országos távlatú nagy akcióra egész népünket mozgósítjuk és mindenkinek öntudatát, akarát, leleményességét sorompóba állítjuk.

Meg kell állapítanunk, — éppen a búzafeleslegek összegyűjtésének hiányosságai mutatják, — ez a kezdeményező szellem még erősen kezdeti néphatóságainkban és frontszervezeteinkben is. S ez azért van, mert túlságosan belenevelődöttünk a régi szellembe, nem érezzük az illetékesség népuralmi, demokratikus megfogalmazását, s nem folyunk bele eléggé a közigazgatásba és államvezetésbe. Természetesen hiányzik hozzá az újszemléletű hivatalnokgárda is, amely országos érdekekkel tudná mérni a helyi intézkedéseket. De ma nem a hivatalnokgárdán múlik minden: frontszervezeteinknek a dolgozó népet ki kell emelniök szűk látóköréből, a helyi kis gondok útvesztőiből. Hiszen az egész népi önkormányzati rendszernek ez a kulcsa: alárendelni a lokális és pillanatnyi érdekeket, az országosoknak és hosszútávlatúaknak, a jövő nagy érdekeinek, tehát államvezető kézzel intézi a falu ügyeit. A demokratikus államvezetés pedig ma azt kívánja mindnyajunktól, hogy hazánk legelső, elementáris szükségére alá rendeljünk mindent mást: mindenkinek kenyeret adni és tetőt biztosítani feje fölé.

A népuralom az egész közéletet a nép ellenőrzése alá állítja, kiszélesíti és általánossá teszi a régi rendszer korlátolt illetékességét és felelősségét, mindenkitől beleszórást, indítást, kezdeményezést vár: az államgondokat ráruhazza az egész népre. Az állami közigazgatás, az államháztartás minden gondjába felelősen belevonja az egész népet és annak minden egyedét. A frontszervezetek felszabadítják az elnyomott népi erőket és a bürokrata illetékesség merev és szűk fogalma helyett az egész nép kezdeményező és alkotó, leleményes és produktív erejét vonják bele az államvezetés munkájába. Azoknak a nagy feladatoknak, amelyek új új demokratikus államunkra hárulnak, nem felelhet meg, ha nem támaszkodik minden produktív erőre, ha nem vonja az országépítő munkába, a dolgozó nép eddig felnemhasznált, visszatartott kezdeményező erejét. Ha ez a népi erő teljes nagyságában és erejében kibontakozhat, összehasonlíthatatlanul több és használhatóbb államvezető elmét ad, mint a régi rendszer gerinctörő, felelősség elől menekülő, mindent másra hátrító iskolája a maga számarlétrájával, egyéni túlekedéseivel, protekciójával és korrupciójával.

A népuralom nem fizetett s kordában tartott, öntudatlan, érdektelen és gerinctelen hivatalnokok szolgahada, mint a régi polgári bürokrácia, hanem a szabadon gondolkodó, önállóan ítélő és intézkedő tömegek. Nem sok hivatalos és hivatásos, de annál több illetékes, mert egyedül a nép érdekeit szem előtt tartó polgárokat nevel, akik akár résztvesznek foglalkozásszerűen és állásuknál fogva az államvezetésben, akár nem, egyformán felelőseknek és illetékeseknek érzik magukat. Illetékességük pedig nem külső megbízáson, kinevezésen, megválasztáson alapul, hanem belső demokratikus felelősségen. A népuralom az illetékesség fogalmát, amit a régi rend mindinkább szűkített, teljes mértékben kiterjeszti az általános felelősség irányába és teljes mértékben kifejleszti az önálló népi kezdeményezés útján.

Ezért függ a demokrácia fejlődése attól, hogy dolgozónk milyen mértékben teszik öntudatosan magukévá az állam gondjait, milyen helyzet követelnek maguknak az államvezetésben, mennyire aktivizálják minden ere-

üket, leleményességüket, önálló s kezdeményező gondolataikat az állami közgazdaságban. Tehát attól, hogy milyen mértékben szaporodik azoknak száma, akiknek egyéni, családi, helyi és pillanatnyi gondjaik mellett, megszűnő nagytávlatú államgondjaik vannak. Mert az igazi demokrácia azoknak összessége, akik illetékeseknek és felelősöknek érzik magukat az egész államvezetésben. Ma népbizottságaink és frontszervezeteink ennek az öntudatnak és tudományának iskolái.

DISZNÓT HOZUNK A GRÓFTÓL

Irta: Steinitz Tibor

Még az este, a számlálás után sikerült kiszökniök a táborból. Hajnalig meghúzódtak. Most szótlánul, halkán lépkedtek a még sötét esős pirkadatban. Az utat esőtől csöpögő két faszorostól. Lépésük után halkán cuppogott a sár. Az utat még tegnap este kikémlelték, most a sötétben ösztönük és emlékezetük vezetett. Szorongás és a mindenre elszántság feszített bennük. Ez még nem szabadság. A sok évi börtön, kényszermunka, gyűjtőtábor még bennük van. A palánkon, a szeges, dróton túl vannak, de még ezer szál, gondolat, fájdalom, megaláztatás és szenvedés köldökzsinorján vannak. Csak távolodnak. Mikor túl jutottak a falun, a vasúti síneken és átvágtak a köves úton és az a három kakastollas biciklista eltűnt toronyiránt a reggelben, bent voltak a sűrű bozótosban. Akkor szakadt le a mult. Akkor már csak előre gondoltak, csak a párás kék hegyeket látták. Egyetlen fegyverüket — bicskájukat — azért még sokáig markolázták, de már nem a szökött rab elszántsága, hanem a szabad ember önvédelme és bosszúja élt bennük.

Sokáig mentek, néha futottak is a hegyek felé. Már erdőben voltak. Időérzékük megállt, távolságot sem tudtak mérni. Fáradtságot, éhséget nem éreztek. A szabadság oly könnyűvé teszi az embert. A benső égés oly erős, hogy a külvilágból csak a körvonalak látszanak, a belső élmény elnyom minden részletet. Néha bugyborékolva tört elő belőlük a nevetés, néha megálltak és megölelték egymást.

Vannak pillanatok mikor az ember ösztöne, valami belső szaglószerve megérzi a hasonlóságot, a keresett embert. Ez úgy bukkant eléjük mint valami erdei medve. Hatalmas testét szőrével kifelé fordított rövid fekete bárányszőrű bebecs és szürke durva posztó nadrág borította. Bikanyakán kucsmába bújított fej ült. Meztláb volt és sántított. Másutt és máskor ijesztően hatott volna. Nézése, mozdulatai most biztosságot, baráti közelséget sugároztak. Határozottan tetszetek egymásnak. Szegény emberek — morgotta a medve. A szökevények érezték, tudták hogy helyben vannak.

Petre Markuc kunyhója a hegyoldalban az erdőben állott. Előtte megdagadt hegyi patak folyt, mögötte tenyérnyi tisztás és aztán a sűrű erdő. Favágó és orvvadász, az erdő kisistene volt.